

Факултет Правни

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Број захтева)Веће научних области правно-економских наука(Назив већа научне области коме се захтев упућује)(Датум)**ЗАХТЕВ****за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији**

Молимо да, сходно члану 46. ст.5. тач. 4. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Сања (Слободан) Сремчев Илић

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ **Сања (Слободан) Сремчев Илић**

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под називом:

„Кодекси професионалног и етичког понашања као извор права“из научне области: Радноправна

Универзитет је дана 9. јула 2013. својим актом под бр. 02-03-61206-2426/2-13 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације **„Кодекси професионалног и етичког понашања као извор права“** која је гласила:

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Сања (Слободан) Сремчев Илић

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 27. априла 2015. одлуком факултета под бр. 04-890/2, у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област
1. Проф. др Бранко Лубарда	редовни професор	Радноправна
2. Проф. др Предраг Јовановић	редовни професор	Радноправна
3. Доц. др Љубинка Ковачевић	доцент	Раднооправна

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 29. јуна 2015. године

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА**Проф. др Сима Аврамовић**

- Прилог:
1. Извештај комисије са предлогом.
 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја.
 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.
 4. Извод из матичне књиге венчаних.

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду, на седници одржаној 27. априла 2015. године, др Бранко Лубарда, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, др Предраг Јовановић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду и др Љубинка Ковачевић, доцент Правног факултета Универзитета у Београду, изабрани су за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације под насловом „**Кодекси професионалног и етичког понашања као извор радног права**“ кандидата **Сање Сремчев Илић**, мастера правних наука.

Чланови Комисије подносе Наставно-научном већу следећи:

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Сања Сремчев Илић је рођена 1. маја 1983. године у Новом Саду, где је завршила Основну школу „Иван Гундулић“ са Вуковом дипломом и Гимназију „Сетозар Марковић“ са одличним успехом.

Правни факултет у Новом Саду је уписала 2002. године и завршила 11.10.2006. са просечном оценом 9,82, као најбољи студент у генерацији.

Од стране Универзитета у Новом Саду више пута је награђивана: за постигнут успех и просечну оцену 10,00; за постигнут успех током студија; као најбољи студент Правног факултета и као дипломирани студент Правног факултета.

Била је стипендиста Министарства просвете и спорта, Фонда за стипендирање даровитих студената Универзитета у Новом Саду и Фонда за младе таленте Републике Србије.

Мастер студије на Правном факултету у Новом Саду завршила је септембра 2007. године са просечном оценом 10,00 и мастер радом „Правни односи у послу документарног акредитива“.

Током мастер студија била је стипендиста Министарства науке и заштите животне средине у оквиру стипендије за магистарске и мастер студије и радила је на научноистраживачком пројекту на Правном факултету у Новом Саду: „Право Србије у европској перспективи“, тема: „Однос права и морала у европској перспективи – Правци развоја савремене правне етике“.

Докторске студије на Правном факултету у Београду у области радног права уписала је децембра 2008. године.

У оквиру стипендије Министарства за науку и технолошки развој за докторске студије радила је на научноистраживачком пројекту на Институту за упоредно право: „Право СЦГ и међународне судске институције“. Као докторант била је стипендиста ОеАД једномесечне стипендије за научноистраживачки рад на Универзитету у Бечу, где је на Правном факултету и Институту за европско, међународно и упоредно право боравила месец дана јуна 2010. године. У оквиру DAAD стипендије за академско образовање и тренинг у Немачкој боравила је 3 месеца (јун – август) 2012. године на Универзитету у Штутгарту.

Од марта до септембра 2008. године радила је као сарадник у настави у Високој пословној школи струковних студија у Новом Саду на предмету Пословно право. Јануара 2008. године почела је да обавља волонтерску приправничку праксу у Окружном суду у Новом Саду, а августа 2009. у истом суду засновала је радни однос у својству судијског приправника. Од 1. јануара 2010. године била је судијски приправник у Вишем суду у Новом Саду. Правосудни испит је положила 31. маја 2010. године са успехом „врло добро“ и од јула исте године била је судијски сарадник у Вишем Суду у Новом Саду. Децембра 2010. године засновала је радни однос на Правосудној академији Републике Србије у својству корисника почетне обуке за носиоце правосудних функција, коју је завршила фебруара 2013. године.

У оквиру почетне обуке на Правосудној академији учествовала је на бројним стручним семинарима, између осталог о Европској конвенцији за заштиту људских права и праву ЕУ, укључујући и сертификоване курсеве „Увод у интелектуалну својину“ и „Интелектуална својина – напредни ниво“ за представнике судова и тужилаштва у организацији Завода за интелектуалну својину и Европског завода за патенте. Носилац је Сертификата о посебним знањима из области права детета; Сертификата о посебним знањима из области права детета и преступништва младих за поступање са малолетним учиниоцима кривичних дела у свим фазама поступка; Сертификата о посебним знањима из области права детета и кривичноправној заштити малолетних лица за поступање у свим фазама поступка против пунолетних учинилаца кривичних дела из члана 150 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Учествовала је на сертификованом MATRA тренингу за Европску сарадњу: „Организација правосуђа“ у оквиру стипендије владе Холандије у Хагу новембра 2011. године. У оквиру почетне обуке била је у студијској посети Савету Европе и Европском суду за људска права у Стразбуру, као и Европском суду правде ЕУ у Луксембургу.

Судија је Прекршајног суда у Београду и ментор на Правосудној академији Републике Србије за обуку будућих носилаца правосудних функција. Носилац је Сертификата за поступање у судским поступцима за заштиту узбуњивача.

Говори енглески и немачи језик.

Кандидаткиња је објавила следеће научне и стручне радове:

1. С. Сремчев Илић, „Судијска етика – српски, европски и међународни стандарди“, *Страни правни живот* 1/2015, 275-290. (M51)
2. С. Сремчев, „Правосудна академија Републике Србије“, *Правни инструктор* 54/2013, 22.
3. С. Сремчев, „Правно-етички проблеми научноистраживачког рада“, *Европско законодавство* 45-46/2013, 275-283. (M51)
4. С. Сремчев, „Општи поглед на социјално одговорни менаџмент у англоамеричкој правној теорији и пракси“, *Правни живот* 12/2009, Књига 532, том IV, 1077-1085. (M51)
5. С. Сремчев, „Питања хармонизације права привредних друштава Србије са правом ЕУ“, *Правни живот* 12/2008, Књига 522, том IV, 165-175. (M51)
6. С. Сремчев, „Уговор о отварању документарног акредитива“, *Право – теорија и пракса* 9 - 10/2008, 88-95. (M53)
7. С. Сремчев, Б. Станивук „О пословној етици стечајног управника“, *Правни живот* 12/2007, Књига 512, том IV, 323-332. (M51)

Наведени радови који су објављени у *Правном животу* су прихваћени, објављени и саопштени на међународном скупу Копаоничка школа природног права 2009, 2008. и 2007. године.

Докторска дисертација кандидаткиње Сање Сремчев Илић „Кодекси професионалног и етичког понашања као извор радног права“ израђена је у обиму од укупно 240 страна, са укупно 531 наведених фуснота у тексту. Садржај дисертације обухвата уводна разматрања, пет делова и закључна разматрања. Списак цитиране литературе садржи 142 библиографске јединице, које укључују домаће и међународне монографије и радове и 144 правна извора, укључујући домаће и међународне правне документе и интернет изворе.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет ове докторске дисертације је анализа кодекса професионалног и етичког понашања у јавном, приватном сектору и лиценцим професијама, са циљем да се укаже на *sui generis* правну природу етичког кодекса у овим сферама, која опредељује етички кодекс као извор хетерономног или аутономног радног права.

Кандидат најпре дефинише професионалну етику кроз основне аксиоме етичког професионалног поступања, као што су часност, одговорност, интегритет, непристрасност, поштовање прописа, укључујући и етички кодекс, достојанство, забрана дискриминације и поштовање приватности. Професионална етика је дефинисана као добро, исправно поступање у

професији, у складу са наведеним општим етичким и професионалним начелима и посебним стандардима који се везују за одређену професију.

Кандидат указује на то да се значај проучавања кодекса професионалног и етичког понашања као извора радног права огледа у његовом прожимању кључним начелима радног права, актуелности на међународном пољу *soft law*-а и приметном множењу етичких кодекса у свим професионалним сферама. Проучавајући постојећу међународну, регионалну и домаћу регулативу и доступну, првенствено страну, литературу, кандидаткиња запажа разнолико интересовање правне науке и теорије за етичке кодексе и етично поступање у различитим професијама, али и недовољну истраженост ове теме. Један од разлога интересовања за ову тему је и њена интердисциплинарност, односно њено простирање на сферу људских права, радно право, међународно, привредно и управно, укључујући и филозофски и етички аспект, који је од изузетне важности за радне односе и професионалну праксу.

Кандидаткиња је анализирала и етичке кодексе слободних професија у приватном сектору, чији носиоци обављају професионалну делатност у правној форми предузетника или оснивача привредног друштва, па нису у радном односу, али ступајући у уговорни однос са корисницима услуга могу да задиру у њихова људска и радна права.

Место у овом истраживању имају и кодекси етике јавних функционера, који такође нису у радном односу, али им по основу функције припадају права, обавезе и одговорности из радног односа.

Предмет истраживања ове докторске дисертације представљен је у пет засебних целина. У првом делу дат је увод о односу радног права и морала и етичкој димензији кодекса понашања као извора радног права. Други део је посвећен одређивању појма етичког кодекса, његове правне природе, одговорности и санкцијама за непоштовање, односно кршење његових норми. У трећем делу кандидаткиња обрађује индивидуална и колективна радна права која имају посредан или непосредан извор у етичком кодексу и као таква чине битан елемент етичког кодекса. У четвртом делу анализирани су етички кодекси у посебним професијама. Пети део је посвећен етици јавне функције.

У раду је примарно коришћен догматски метод у циљу испитивања садржине и подручја регулативе етичких кодекса. Упоредним методом је вршена компарација домаћег права с најважнијим за ову област међународним и европским радноправним изворима и универзалним и регионалним радним стандардима, а у складу с доступношћу и заступљеношћу литературе. Компарација је, према потреби, вршена и са упоредним правом, при чему се имала у виду суштинска сличност националних регулатива и етичких стандарда који потпадају под исти међународни или регионални радноправни оквир. Имајући у виду да је срж предмета ове докторске дисертације професионални морал у контексту радног права, неминовно је коришћен и деонтолошки метод. Иако се истраживању приступило преваходно с правног аспекта, етички кодекси су анализирани и у контексту друштвених промена, али и историјских, па су у сврху добијања комплетне слике о настанку и развоју етичког кодекса коришћени социолошки и историјски методи. С обзиром на комплексност предмета овог истраживања, коришћени су и аналитички и синтетички методи. У одређеној мери је коришћен и политиколошки метод у сврху предлагања могућих решења на оним местима где је уочена таква могућност и потреба. Напоследку, употребом интервјуа и статистичког метода дата је слика о пракси у погледу одговорности за кршење етичких кодекса у најважнијим професионалним сферама, а према доступности ових података.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У истраживању се пошло од претпоставке да је етички кодекс прожет универзалним моралним и правним вредностима, попут правде и правичности, социјалне правде и социјалног мира, достојанства уопште и достојанства на раду, с обзиром на то да се уједно ради о моралном акту, који почива на принципима доброг и исправног професионалног поступања. Кандидаткиња је пошла од тога да начела радног права, међу којима су једнакост у запошљавању и на раду, забрана дискриминације, право на пристојан рад и морализовање радних односа, својом суштином

морају бити исходиште етичког кодекса. Анализа посебних етичких кодекса показала је њихову несумњиву везу са кључним начелима радног права.

Почетна тачка истраживања била је у идеји да се највиши циљеви радног права и нека од најважнијих индивидуалних и колективних радних права, као што су право на једнаку зараду за рад исте вредности, право на стручно оспособљавање, усавршавање и напредовање на раду, право на заштиту здравља и безбедност на раду; право на удруживање, социјални дијалог и колективно преговарање, као и право на партиципацију – информисање, консултовање и саодлучивање, посредно или непосредно, оживотворују у етичком кодексу, што свеукупно чини етички кодекс извором радног права. Ово је уједно био и један од основних темеља ове докторске дисертације, који је и научно потврђен.

Посебну пажњу кандидаткиња је посветила кодексу облачења за који је претпоставила да је у директној вези са одређеним људским слободама и радним правима, као што су право на поштовање приватног живота, слободно изражавање личности, испољавање вере и достојанство на раду, њиховом заштитом, као и условима и ограничењима у остваривању. Ова хипотеза је такође научно доказана.

У истраживању се пошло од претпоставке да припадност кодекса професионалног и етичког понашања јавном, приватном сектору или лиценцим професијама опредељује његову правну природу. У том смислу, циљ овог рада је био да покаже да је доношење етичких кодекса у јавном сектору засновано на императивној законској норми, из чега произилази обавезујућа правна природа ових кодекса за доносиоца, као и за адресате. Са друге стране, анализа правне природе етичких кодекса у приватном сектору је требало да покаже да се они, по правилу, доносе и делују аутономно унутар професије. Идеју о *sui generis* правној природи етичких кодекса кандидаткиња је засновала првенствено на њиховој специфичности у лиценцим професијама, које могу припадати и јавном и приватном сектору. Она је пошла од идеје да присуство и аутономних и императивних елемената чини правну природу етичких кодекса у лиценцим професијама мешовитом, што произилази из чињенице да их доносе професионалне коморе, али на основу императивне законске норме, као поверено јавно овлашћење. Ова хипотеза је научно потврђена, при чему је истраживање показало и да различите слободне професије показују одређене специфичности и одступања од постављених правила о правној природи етичких кодекса у приватном сектору.

Предмет посебног интересовања ове докторске дисертације је врста и дomet одговорности, као и санкције за кршење етичког кодекса, за које се претпоставило и доказало да заједно са правном природом опредељују етички кодекс као извор хетерономног или аутономног радног права. Истраживање је показало да морална одговорност чини етички кодекс по природи правно необавезујућим актом, али му правну снагу даје дисциплинска одговорност, која за собом у тежим случајевима кршења етичког кодекса повлачи и најтежу радноправну последицу – престанак радног односа.

На пољу међународних и евроинтеграција, претпоставка је била да етички кодекс, као извор „меког“ права, може да представља важан инструмент у процесу хармонизације националног радног права са универзалним и европским радним стандардима, захваљујући флексибилности његових норми, које могу ефикасно да одговоре на савремене и динамичне друштвене, индустријске, технолошке и научне токове. Ова хипотеза је такође научно доказана.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Након уводних разматрања, у *првом делу* истраживање има полазиште у односу радног права и морала. У уводним напоменама кандидат указује на однос радног права са професионалним моралом. У циљу добијања потпуне слике рад се осврће и на настанак и историјски развој хетерономног и аутономног радног права, који обухвата и кратак историјски осврт на настанак професионалног морала. С обзиром на значај познавања извора радног права, кандидаткиња указује на однос етичког кодекса са другим хетерономним и аутономним, као и међународним и европским изворима радног права. У овом делу рада она ставља акценат на прожимање етичког кодекса универзалним правним вредностима – правдом, социјалном правдом

и социјалним миром, правичношћу, достојанством уопште и достојанством на раду, као и кључним начелима радног права – једнакошћу у запошљавању и на раду и забраном дискриминације. Етички кодекс доводи у директну везу са правом на пристојан рад и указује на његову тежњу морализацији радних односа и подстицању културе рада.

Други део рада посвећен је одређивању појма етичког кодекса, унутар кога кандидат разматра и појам професионалне етике, указује на значај кодекса понашања и дефинише га кроз анализу доносилаца и поступак доношења у зависности од сектора обављања професионалне делатности. Проучавајући правну природу етичког кодекса у јавном сектору, лиценцим професијама и приватном сектору, кандидаткиња указује на то да његова правна природа опредељује етички кодекс као извор хетерономног, односно аутономног радног права. Посебну пажњу је усмерила на проблем одговорности и санкције за кршење етичког кодекса, које могу бити моралне, дисциплинске, а у случају тежег кршења етичког кодекса могу имати за последицу и најтежу радноправну санкцију: престанак радног односа.

У трећем делу кандидат у раду анализира конкретну везу етичког кодекса са индивидуалним и колективним радним правима, која имају посредан или непосредан извор у етичком кодексу и на тај начин чине његов битан елемент. У погледу индивидуалних радних права, то су посредно право на једнаку зараду за рад исте вредности и директно право на стручно оспособљавање, усавршавање и напредовање на раду, као и право на заштиту здравља и безбедност на раду. На овом месту кандидаткиња је посебну пажњу посветила кодексу облачења, који је у директној вези са одређеним људским слободама и радним правима, као што су право на поштовање приватног живота, слободно изражавање личности, испољавање вере и достојанство на раду, њиховој заштити, условима и ограничењима у остваривању. Етичким кодексом се штите и колективна радна права: право на удруживање, социјални дијалог и колективно преговарање, као и право на партиципацију – информисање, консултовање и саодлучивање.

Четврти део рада се најпре бави анализом посебних етичких кодекса запослених у јавном, приватном сектору и лиценцим професијама. Унутар јавног сектора кандидаткиња је базирала анализу на Кодексу понашања државних службеника и Етичком кодексу универзитетских наставника и сарадника Србије, које је изабрала према критеријуму значаја ових професија за друштвени и правни систем земље, који почива на државној управи, просвети, правосуђу и здравству.

Унутар професионалног морала лиценцих професија, анализа се, према истом критеријуму, заснива првенствено на етичким кодексима здравствених радника и запослених у социјалној заштити, уз претходне напомене о правној природи лиценце, након чега је дат кратак приказ и других лиценцих професија.

У приватном сектору обрађени су кодекси корпоративног управљања и кодекси мултинационалних компанија, који су са аспекта доносилаца, запослених, пословних партнера и клијената од изузетног значаја за пословну и привредну праксу, не само на националном нивоу, већ нарочито у међународним оквирима.

У наведеним професионалним сферама кандидаткиња је проучавала домаће кодексе у релацији са најважнијим међународним и европским кодексима и другим документима наднационалног нивоа релевантним за националне етичке кодексе, у циљу формирања синтезе најважнијих питања која се тичу овог радноправног извора.

У погледу научне етике, за коју постоји очигледно интересовање у иностраној литератури, кандидаткиња је указала и на више упоредноправних примера.

У овом делу рада су посебно обрађени кодекси понашања слободних професија, међу којима је одабрана адвокатска професија, с обзиром на значај за правни и друштвени систем државе и новинарска професија као класичан пример слободне професије. Поред домаћих етичких кодекса наведених слободних професија, анализа се осврнула и на најважније међународне и европске документе и кодексе етике релевантне за националне оквире и међународну и европску заједницу, са појединим упоредноправним примерима.

У петом делу рад је посвећен етици јавне функције. Након што је указала на специфичности правне природе јавне функције, кандидаткиња је посветила пажњу Кодексу етике судија и Етичком кодексу јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, а поменула је и кодексе етике других јавних функционера. Аспект етике јавне функције у највећој мери је

приказан кроз анализу судијске етике, имајући у виду богате међународне и европске правне изворе и литературу, при чему се морална и радна начела кодекса етике судија суштински не разликују од кодекса етике јавних тужилаца. И у овом случају су предметни кодекси изабрани према критеријуму значаја ових професија за правну државу.

У оним областима у којима су постављени међународни оквири за националне кодексе етике, кандидаткиња није разматрала друга упоредна решења или је на неким местима на њих извршила кратак осврт, јер је пошла од претпоставке да се и друга национална решења морају кретати у истом правцу и оквиру и имати суштински исту регулативу.

На крају су дата закључна разматрања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Проучавањем кодекса професионалног и етичког понашања као извора радног права, кандидаткиња је уочила да се ради о једној веома актуелној, савременој и нарочито у појединим професионалним сферама недовољно истраженој теми, што посебно важи за домаћу научну и стручну литературу. Уочава се да се теорија, нарочито страна, бавила највише етичким кодексима научноистраживачког рада, мултинационалних компанија и корпоративног управљања, судија, адвоката и државних службеника, док преосталим професијама, које су такође предмет овог истраживања, није посвећена већа пажња. Сходно томе, ова докторска дисертација је обухватила једну темељну и свестрану студију о подручју и границама регулативе етичких кодекса као извора радног права, месту етичког кодекса у хијерархијском систему извора радног права, његовој правној природи, врсти и домету одговорности и природи и врсти санкција за непоштовање, односно кршење етичког кодекса. Овај рад је, као крајњи циљ, показао у којој мери индивидуална и колективна радна права чине битну садржину етичког кодекса.

Детаљна и свестрана анализа кодекса професионалног и етичког понашања показала је да између моралних начела етичких кодекса и радног права постоји тесна веза, нарочито имајући у виду савремену тежњу радног права морализовању радних односа. У том контексту, ова дисертација показује да заштиту и реализацију у етичком кодексу имају и нека од најважнијих индивидуалних и колективних радних права. Истраживање је показало да етички кодекс посредно штити право на једнаку зараду за рад исте вредности кроз најважнија начела радног права, као што су забрана дискриминације, достојанство на раду, правичност, правда и социјална правда и универзалне правне вредности, којима је прожет. У етичким кодексима у свим професијама у јавном сектору и лиценцим професијама, као и у неким слободним професијама, оживотворује се и право на стручно оспособљавање и усавршавање. Истраживање је показало да су у приватном сектору етички кодекси усмерени у највећој мери на заштиту здравља и безбедност на раду, односно на услове раде. Показује се и да етички кодекси готово свих професија прокламују право на удруживање, а право на социјални дијалог и партиципацију долази до изражаја највише у приватном сектору, с обзиром на то да некада у поступку доношења етичких кодекса мултинационалних компанија учествују и синдикати запослених.

Истраживање на наднационалном нивоу је показало да етички кодекси и други међународни и европски документи релевантни за одређене професионалне области представљају по правилу оквир и смернице за националне етичке кодексе. С друге стране, уочава се да се етички кодекс јавља као погодан правни инструмент у процесу хармонизације националног радног права са универзалним и европским радним стандардима.

Уједначеност стандарда у универзалним и регионалним кодексима и документима од значаја условила је да је материја етичких кодекса упоредноправно посматрано слично регулисана, па се ово истраживање бавило упоредном анализом само у оној мери у којој је то било неопходно за потпуни и целовити приказ предметне материје.

Иако се у овом раду заступа став да етички кодекс у појединим случајевима представља извор аутономног, а у неким случајевима извор хетерономног радног права, нема сумње да се он хијерархијски налази ниже на лествици у односу на све хетерономне (радно)правне изворе у класичном смислу – Устав, законе и подзаконске акте, са којима мора бити у сагласности. Поред тога, етички кодекс мора бити у складу и са свим другим аутономним (радно)правним актима на

основу којих је донет и који у класичном смислу заузимају одређено место на хијерархијској лествици извора (радног) права, док је његов однос са другим аутономним (радно)правним изворима питање правног тумачења у конкретној ситуацији.

Истраживање је показало да етички кодекс суштински прокламује морална начела професионалног понашања и начелно предвиђа дисциплинску одговорност за његово кршење, а правну снагу му у одређеним случајевима даје најчешће закон или неки други виши правни акт, санкционишући кршење етичког кодекса.

Проучавањем правне природе кодеса професионалног и етичког понашања у јавном, приватном сектору и лиценцим професијама, током рада дошло се до закључка да се ради о *sui generis* правној природи која чини овај извор радног права јединственим. Наиме, анализа етичких кодекса који су донети у јавном сектору је показала да се они доносе на основу императивне законске норме која обавезује доносиоца – надлежни државни орган да донесе етички кодекс у складу са законом. Нијансирана специфичност се јавља код професије универзитетских наставника, где се у својству доносиоца јавља надлежни орган Универзитета, као самосталне високошколске установе, а на основу ког кодекса надлежни органи факултета доносе своје етичке кодексе. Међутим и овде се аналогно примењује исти принцип, јер је Универзитет обавезан да донесе етички кодекс такође на основу императивне законске норме. С друге стране, закључак о обавезности етичког кодекса у јавном сектору се изводи и у односу на адресате, јер се у првом случају ради о правном акту државног органа који обавезује својом правном природом, а у другом случају запослени на Универзитету су обавезни да поштују опште акте Универзитета. Међутим, суштински обавезност етичког кодекса у јавном сектору произилази из правне природе санкција које су предвиђене било самим етичким кодексом, било законом на основу ког је кодекс донет и који по опредељењу законодавца санкционише кршење кодекса. Претпоставка је да је у овом другом случају интенција законодавца да таквим решењем да већу правну снагу етичком кодексу. Анализа је показала да је за кршење етичког кодекса у јавном сектору предвиђена дисциплинска одговорност која у случају тежих повреда може да има и најтежу радноправну последицу – престанак радног односа. Конкретно у односу на државне службенике, чији етички кодекс је узет за пример, кршење етичког кодекса представља лакшу повреду радне дужности, за шта се може изрећи новчана казна, али уколико дође до понављања кршења етичког кодекса то се квалификује као тежа повреда и може имати за последицу и престанак радног односа. Ова санкција је предвиђена као једна од могућих, а руководиоцу органа који води поступак је остављена могућност да одмери и одабере казну с обзиром на околности конкретног случаја. У погледу кодекса етике универзитетских наставника и сарадника, за кршење етичких стандарда може се изрећи опомена, јавна опомена и јавна осуда. Од посебног значаја за радно право је решење да адресати етичког кодекса универзитетских наставника и сарадника који прекрше кодекс етике не могу бити изабрани за орган пословођења, што по природи представља сметњу за заснивање радног односа. Дакле, изведен је закључак да обавезност доношења етичког кодекса од стране надлежног органа на основу императивне законске норме и природа санкције за кршење етичког кодекса, која се може огледати и у престанку радног односа, али и у сметњи за заснивање радног односа, одређују етичком кодексу у јавном сектору правну природу обавезујућег правног акта.

У лиценцим професијама, које могу припадати и јавном и приватном сектору, правна природа лиценце, коју даје, обнавља и одузима професионална комора, условљава право на бављење овим професијама. Из анализе лиценцим професија, која почива на професијама здравствених радника, изводи се закључак да правну природу етичких кодекса лиценцим професија одређује обавезност њиховог доношења од стране професионалне коморе као поверено јавно овлашћење и природа санкција за његово кршење. И у овим професијама повреда етичког кодекса производи дисциплинску одговорност. За повреде етичког кодекса лакше природе може се изрећи опомена, јавна опомена и новчана казна. У случају теже повреде етичког кодекса као санкција може се изрећи привремена забрана самосталног рада у одређеним пословима здравствене делатности или у обављању здравствене делатности уопште и то подразумева привремено одузимање лиценце за рад. Међутим, ако би повреда етичког кодекса била такве природе да се може сматрати особито тешком то би могло довести и до трајног одузимања лиценце и у том случају престанка радног односа, односно права на обављање приватне праксе. Дакле и у овом случају се изводи закључак да је правна природа етичког кодекса обавезујућа за

доносиоца у лиценцим професијама – професионалну комору, на основу закона као поверено јавно овлашћење, али и у односу на адресате – чланове коморе, којима уколико крше етички кодекс, у крајњој линији, може уз одузимање лиценце за рад престати радни однос.

Закључак о другачијој правној природи етичког кодекса је изведен у приватном сектору. У односу на мултинационалне компаније и домаћа привредна друштва, социјално одговорни менаџмент доноси етички кодекс аутономно у намери да етичким стандардима пословања уреди односе са запосленима, пословним партнерима и клијентима и овај етички кодекс важи на нивоу привредног друштва, односно компаније која га је донела, а његово дејство се простире и на све субјекте у ланцу пословања доносиоца. Ови кодекси су по природи добровољни и у односу на доносиоца и у односу на адресате и заснивају се на моралној одговорности, што управо опредељује њихову правну природу. С друге стране, учешће понекад и синдиката запослених у доношењу етичких кодекса у приватном сектору опредељује њихову правну природу као двостраног акта у том случају, за разлику од кодекса који се доносе у јавном сектору и лиценцим професијама који су увек једностранни.

У слободним професијама анализа је вршена кроз етичке кодексе новинарске професије, као типичан пример слободне професије и закључак је да је правна природа ових кодекса добровољна, јер их професионална удружења доносе аутономно. Међутим, представницима ове професије за кршење етичког кодекса може се изрећи јавна опомена, јавна критика, привремено искључење из чланства и трајно искључење из чланства. У циљу указивања на нешто другачију правну природу етичког кодекса у слободним професијама у погледу обавезности доношења кодекса, обрађени су и етички кодекси адвокатске професије. Анализа је показала да ове кодексе доноси професионална комора на основу императивне законске норме, што је највероватније последица уплива јавног сектора, с обзиром на учешће адвоката у правосудном систему земље. За кршење етичког кодекса које се третира као тежа повреда дужности и угледа адвокатске професије предвиђена је дисциплинска одговорност, за коју се може изрећи мера брисања из адвокатског именика, што има за последицу, уколико је трајне природе, престанак права на бављење адвокатском професијом, а што је, као и у случају мере искључења новинара из чланства професионалног удружења, пандан престанку радног односа. Уколико је повреда етичког кодекса мањег значаја, може се изрећи опомена или новчана казна.

Анализа етичких кодекса јавних функционера, која је заснована на правосудним функцијама, показала је правилности које су постављене за правну природу етичких кодекса у јавном сектору. Карактеристике етичких кодекса у јавном сектору се и у односу на јавне функционере огледају у законској обавези за надлежни државни орган да донесе кодекс етике, који има обавезујуће дејство и у односу на адресате, јер његово кршење у већој мери повлачи дисциплинску одговорност. Под одређеним условима, уколико се кршење етичког кодекса може третирати као тежак дисциплински прекршај то има за последицу разрешење судије, што је такође пандан престанку радног односа. За лакшу повреду етичког кодекса се може изрећи јавна опомена, умањење плате и забрана напредовања.

Уочене карактеристике правне природе етичких кодекса у различитим секторима професионалне делатности установљене су на основу детаљне анализе одабраних професија, а са освртом и на друге професије, при чему се указује на то да се међу сродним професијама које припадају истој сфери или сектору професионалне делатности уочавају исти или слични принципи.

Рад посебно указује на то да је од изузетне важности за постојање одговорности да се на недвосмислен начин утврди субјективни елемент, односно намера да се прекрши кодекс етике. Ово, наиме, није увек лак задатак, с обзиром на то да се ради о одговорности која произилази из свести о обавезности етичког кодекса и свести о одговорности и исправном поступању, која захтева и морално просуђивање субјекта у професионалним односима. Ово последње уједно може представљати и слабост моралне одговорности, која, међутим, није искључива, већ је праћена и дисциплинском одговорношћу.

У погледу проблематике одговорности, указује се и на то да недостаје одређена врста едукације и образовања запослених, послодаваца, носилаца слободних професија и јавних функционера у погледу етике и професионалног морала, којим би се подстицала свест о моралном

поступању и професионалној одговорности, јер она није само законска категорија, већ и морална, односно и субјективна.

Иако је праве домете кодекса професионалног и етичког понашања тешко одредити и досегнути, ипак се може закључити да нарочито кодекси који су снабдевени законском заштитом, која се огледа у дисциплинској одговорности и у тежим случајевима кршења у престанку радног односа, а што је случај у јавном сектору и лиценцим професијама, као и у неким слободним професијама, имају на посредан начин одређену правну снагу и значај. Остаје отворено питање практичног значаја и стварне примене етичког кодекса, као и реализације одговорности. Ови проблеми се превасходно односе на приватни сектор, јер су ови кодекси првенствено усмерени на понашање запослених, али не и послодавца, што ствара опасност од задирања у сферу приватности. Закључак је да напори да се успоставе одређени стандарди професионалног понашања путем кодекса етике, посебно у приватном сектору, у погледу процедуре доношења, као и механизма примене, захтевају учешће свих заинтересованих страна. Озбиљан приступ овом поступку би подразумевао и анализу дотадашњих резултата примене кодекса, а неопходно би било и успостављање и реализација механизма контроле примене кодекса и изрицање санкција. Указује се да, поред дисциплинских санкција које укључују и најтеже радноправне последице, стварно излагање моралној одговорности није без значаја, како у професијама које саме по себи уживају углед, као што су то правосудне функције, здравствене, просветна, адвокатска професија, тако и у приватном сектору, где се последице одражавају на пословни углед привредног субјекта.

На крају се у раду поставља питање будућности морала и савремене правне државе, одосно владавине права, у условима кризе државности и морала који су захватили савремени свет. Савремени друштвени, технолошки, научни и индустријски токови захтевају све већу свест и дисциплину човека, док некохерентност законског оквира и недостатак филозофског концепта и духовног одговора подстичу правну несигурност. На ово комплексно питање одговор се може дати у контексту сложених и динамичних савремених друштвених и правних процеса који су донекле и противречни и који истовремено и јачају и урушавају морал, па се с правом може поставити питање да ли се радни односи уопште морализују.

Један од закључака је – да би се постигли жељени резултати овим извором радног права, целокупно (радно) право се мора посматрати у светлу позитивног, али и природног права, односно морала, јер је то од кључног утицаја на успостављање одговорности и (радно)правних вредности. Наше право изворно и садржајно припада систему европске правне цивилизације коју одликују опште правне категорије, па се у том смислу треба и кретати, при чему се мора имати у виду процес имплементације међународних радних стандарда који се одвија последњих деценија, чиме се тежи некој врсти унификације.

У раду се истиче, на крају, да правна наука мора указивати на важност подизања свести и морала код запослених, послодаваца, представника лиценцих професија, носилаца слободних професија и јавних функционера, истичући важност образовања и подстицањем културе рада, што може допринети томе да и моралне санкције које произилазе из етичког кодекса имају практичан и животни значај.

Ова заокружена тема уједно начиње нека нова питања радноправне регулативе етичких кодекса и тиме поставља темеље за правце будућег дубљег проучавања могућих радноправних решења која се тичу етичких кодекса.

7. Закључак

На основу изнетог у овом Реферату, чланови Комисије сматрају да је докторска дисертација кандидаткиње Сање Сремчев Илић „Кодекси професионалног и етичког понашања као извор радног права“ од теоријског значаја као допринос науци о изворима радног права, а може бити од нарочите користи и доносиоцима кодекса професионалног и етичког понашања у јавном и приватном сектору. Рад је од значаја за праксу и у погледу професионалних и етичких стандарда у лиценцим професијама, које имају све већи значај, а што је у функцији заштите и јавног интереса (нпр. у области здравствене и социјалне заштите). Тема је значајна и са аспекта актуелних услова транзиције и хармонизације домаћег права и праксе са правом Европске уније и регионалним и

међународним (радним) стандардима. У условима глобализације кодекси понашања мултинационалних компанија све више добијају на значају у контексту социјално одговорног пословања, што је од значаја за компаније које имају своја зависна друштва, огранке или представништва у нашој земљи. Овај докторат може представљати добар основ и за даља научна истраживања у овој области, тим пре што о овој теми у домаћој литератури нема докторских теза или монографија.

Имајући у виду изложено, ова докторска дисертација представља значајан допринос домаћој науци радног права, при чему резултати овог истраживања могу бити употребљени и у стручне сврхе.

Чланови Комисије сматрају да је теза “Кодекси професионалног и етичког понашања као извор радног права” кандидаткиње Сање Сремчев Илић, мастера правних наука, урађена у свему у складу са одобреном пријавом, да представља оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Сходно изнетом, чланови Комисије предлажу Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду, као и Већу правно-економских наука Универзитета у Београду да одобри одбрану доктората “Кодекси професионалног и етичког понашања као извор радног права” кандидаткиње Сање Сремчев Илић, под менторством професора др Бранка Лубарде.

У Београду,
12. маја 2015. године

Чланови Комисије

др Бранко Лубарда
редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

др Предраг Јовановић
редовни професор Правног факултета Универзитета у Новом Саду

др Љубинка Ковачевић
доцент Правног факултета Универзитета у Београду

На основу члана 24. и члана 135. став 7. Статута Правног факултета Универзитета у Београду, а у смислу одредаба члана 124. и 125. Статута Правног факултета Универзитета у Београду из 2002. године, Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду, на XXVI седници од 29. јуна 2015. године, донело је

О Д Л У К У

Члан 1.

Прихвата се извештај Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидата **САЊЕ СРЕМЧЕВ ИЛИЋ**, под насловом: **"Кодекси професионалног и етичког понашања као извор радног права "** и одређује Комисија за одбрану, у саставу:

проф. др Бранко Лубарда, редовни професор,
проф. др Предраг Јовановић, редовни професор Правног факултета у
Новом Саду,
доц. др Љубинка Ковачевић, доцент.

Универзитет у Београду је 9. јула 2013. године, актом под бр. 02-03-61206-3426/2-13, дао сагласност на предлог теме докторске дисертације.

Кандидаткиња је објавила рад: „Судијска етика – српски, европски и међународни стандарди” *Страни правни живот* 1/2015.

Објављени рад квалификује кандидаткињу за одбрану докторске дисертације.

Члан 2.

О извршењу ове одлуке стараће се Декан Правног факултета Универзитета у Београду.

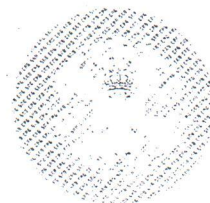
04-број: _____

Београд

ПРЕДСЕДНИК НАСТАВНО-НАУЧНОГ ВЕЋА

Декан

Професор др Сима Аврамовић

МКВ**РЕПУБЛИКА СРБИЈА**ГРАД БЕОГРАД

ОПШТИНА _____

ИЗВОД ИЗ МАТИЧНЕ КЊИГЕ ВЕНЧАНИХУ матичну књигу венчаних која се води за матично подручје ПАЛИДУЛА, под текућим бројем 482
за годину 2014 извршен је упис закључења брака:

Место закључења брака, а ако је брак закључен у иностранству и држава	БЕОГРАД	
Дан, месец и година закључења брака	04. (ЧЕТВРТИ) ОКТОБАР 2014. ГОДИНЕ	
Име	женика	невесте
	РАДОМИР	САЊА
Презиме	ИЛИЋ	СРЕМЧЕВ
Јединствени матични број грађана	0606933710205	0105983805066
Дан, месец и година рођења	05. ЈУН 1983.ГОД.	01. МАЈ 1983.ГОД.
Место и општина-град рођења, а ако је лице рођено у иностранству и држава	БЕОГРАД, ЗВЕЗДАРА	НОВИ САД, ДЕТЕЛИНАРА
Држављанство	РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Пребивалиште и адреса	БЕОГРАД, МУРМАНСКА 5/10	БЕОГРАД, ЏОРЏА ВАШИНГТОНА 8
Име и презиме родитеља супружника	оца	КРСМАН ИЛИЋ
	мајке	МИРА ИЛИЋ
Презиме које су супружници узели при закључењу брака	ИЛИЋ	СРЕМЧЕВ ИЛИЋ
	Накнадни уписи и забелешке:	
Број: _____	 Потпис матичара <u>Светлана Павловић</u>	
у <u>БЕОГРАДУ</u>		
дана <u>23.4.2015</u>		
0 0972428		